

***Awdurdod Parc Cenedlaethol
Arfordir Penfro***



**STRATEGAETH HYRWYDDO'R
GYMRAEG
2023 – 2028**

Mae'r ddogfen hon hefyd ar gael yn Saesneg

1. Rhagymadrodd

Mae'r Strategaeth hon yn nodi'r modd y bydd Awdurdod Parc Cenedlaethol Arfordir Penfro yn hyrwyddo'r iaith Gymraeg drwy ei waith a'i feysydd dylanwad.

Mae'r Gymraeg, fel un o'r ieithoedd lleiafrifol hynaf a mwyaf cadarn yn Ewrop, yn ganolog i dreftadaeth ddiwylliannol Cymru ac yn chwarae rhan bwysig yn nhreftadaeth ieithyddol y Parc.

Mae hon yn strategaeth gynhwysol, a'r prif amcan yw cynyddu cyfleoedd i bawb weld a defnyddio'r Gymraeg mewn gwahanol gyd-destunau sy'n gysylltiedig â gwaith yr Awdurdod a meysydd dylanwad.

Wrth gyflawni'r strategaeth hon ein nod yw cynyddu nifer y siaradwyr Cymraeg. Byddwn yn gweithio ar y cyd â'r rhanddeiliaid a'r partneriaid ar draws y Parc, Sir Benfro a'r Tirweddau Dynodedig i gyflawni hyn.

2. Cyfrifiad – Y Gymraeg yn y Parc

Ar ddiwrnod Cyfrifiad 2021, roedd 19.4% (3,977) o'r holl drigolion arferol 3 oed a hŷn yn gallu siarad Cymraeg yn ardal Arfordir Penfro. Mae hyn yn uwch na 17.2% yn Sir Benfro a 17.8% yng Nghymru. Fodd bynnag, bu gostyngiad o 1.4% yn ardal Arfordir Penfro ers Cyfrifiad 2011, ychydig yn uwch na'r gostyngiad a welwyd ar lefel genedlaethol Cymru o 1.2%.

Roedd data Cyfrifiad 2021 yn dangos bod gan bedair ardal Cyngor Cymuned yn y Parc dros hanner eu poblogaeth yn gallu siarad Cymraeg. Y rhain yw Crymych, Cwm Gwaun, Eglwysrwrw a Maenclochog. Mae hyn yn ostyngiad o bump ardal yn 2011 a saith yn 2001.

Mae Cynllun Datblygu Lleol 2 yr Awdurdod yn cydnabod ac yn gwarchod yr iaith Gymraeg fel un o Rinweddau Arbennig y Parc (Polisi 8). Bydd Polisi 13 Datblygu mewn Ardaloedd sy'n Sensitif i'r iaith Gymraeg fel arfer yn berthnasol mewn ardaloedd Cynghorau Cymuned a Thref sydd â 19.2% neu fwy o'r boblogaeth yn siarad Cymraeg, fel y clustnodir yn y Cyfrifiad. Yn seiliedig ar Gyfrifiad 2011 clustnodwyd yr ardaloedd canlynol fel Ardaloedd Sensitif i'r iaith Gymraeg yn y Cynllun Datblygu Lleol 2 : Crymych, Cwm Gwaun, Dinas, Eglwysrwrw, Abergwaun ac Wdig, Cas-lai, Llanrhian, Llawhaden, Maenclochog, Mathri, Mynachlog-ddu, Nanhyfer, Trefdraeth, Pen-caer, Cas-mael, Solfach, Tyddewi a Llandudoch.

Er gwaethaf y gostyngiad yn nifer y bobl sy'n gallu siarad Cymraeg ar draws Arfordir Penfro mae'n werth nodi bod Sir Benfro gyfan dros y blynyddoedd diwethaf wedi gweld twf yn y ddarpariaeth addysg cyfrwng Cymraeg.

3. Y Cyd-destun Polisi

Gosodir y Strategaeth hon yng nghyd-destun dull hirdymor Llywodraeth Cymru o gyrraedd y targed o filiwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050 a nodir yn [“Cymraeg 2050: Miliwn o siaradwyr Cymraeg”](#) ac mae'n un o'r cerrig milltir cenedlaethol o dan [Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol \(Cymru\) 2015](#). Ar lefel leol cynorthwyr hyn hefyd gan Ddibenion y Parc Cenedlaethol (fel y'u diffinnir yn Neddf yr Amgylchedd, 1995), [Cynllun Rheoli'r Parc Cenedlaethol a Chynllun Corfforaethol ac Adnoddau](#) yr Awdurdod, a nod pob un yw cefnogi treftadaeth ddiwylliannol y Parc Cenedlaethol.

O dan [Fesur y Gymraeg \(Cymru\) 2011](#) mae rhwymedigaeth gyfreithiol ar yr Awdurdod i gydymffurfio ag ystod o [Safonau](#) y cytunir arnynt gyda Chomisiynydd y Gymraeg. Mae Safon 145 yn gosod dyletswydd ar yr Awdurdod i ddatblygu a chyhoeddi strategaeth pum mlynedd ar gyfer Hyrwyddo'r Gymraeg. Mae'r Strategaeth hon yn adeiladu ar y strategaeth bum mlynedd flaenorol a gyflwynwyd gan APCAP rhwng 2017 a 2022.

Mae Comisiynydd y Gymraeg yn ei [ganllawiau arferion gorau](#) wedi clustnodi sawl ffactor allweddol sy'n effeithio ar ddefnydd iaith unigolion:

- **Parhad** - parhad profiadau a chyfleoedd o addysg gynradd i addysg uwchradd; o addysg uwchradd i addysg bellach neu uwch; o addysg i'r gweithle, hamdden, magu teuluoedd, yn ogystal â phrofiadau cymdeithasol a chymunedol, ynghyd â pharhad rhwng dysgu Cymraeg a dod yn rhugl.
- **Cyfle** – gall ansawdd a hwylustod cyfleoedd effeithio'n fawr ar y defnydd o'r iaith a chefnogi defnydd o'r iaith yn y dyfodol.
- **Agweddau** - mae'n bwysig ystyried sut mae siaradwyr Cymraeg yn teimlo am eu gallu a'u defnydd o'r iaith a'r modd y maent yn gweithredu ar hyn, a sut mae'r di-Gymraeg yn teimlo am yr iaith a'r modd y mae hyn yn cael ei fynegi a'i ganfod.
- **Hyder** – gall hyder siaradwyr Cymraeg amrywio yn ôl y sefyllfa (e.e. ffurfiol ac anffurfiol) ac felly rhaid ystyried sut a ble i dargedu cymorth yn effeithiol.

4. Amcanion a'r hyn y gellir ei Gyflawni

Mae'r Strategaeth yn nodi tri amcan i'r Awdurdod o ran hyrwyddo'r iaith Gymraeg dros y pum mlynedd nesaf. Mae gan bob Amcan set o bethau y gellir eu cyflawni â blaenoriaeth sy'n cyd-fynd â chynlluniau cyflawni yr Awdurdod i sicrhau eu bod yn cael eu gweithredu a'u monitro. Bydd Cynlluniau Cyflawni a pherfformiad yn cael eu hadolygu'n flynyddol fel rhan o'r cylch cynllunio corfforaethol.

Mae hyrwyddo'r Gymraeg wedi'i glustnodi fel un o'r canlyniadau trawsbynciol sy'n gysylltiedig â chyflawni ein Hamcanion Llesiant. Mae pob cynllun cyflawni yn nodi'r modd y gweithredir yr amcanion i gymryd hyrwyddo'r Gymraeg i ystyriaeth.

Amcan 1 – Hyrwyddo'r defnydd o'r Gymraeg bob dydd ar draws yr Awdurdod, gan aelodau'r staff, yr Aelodau a gwirfoddolwyr

- Cyflawni: Byddwn yn clustnodi sgiliau Cymraeg y staff, yr Aelodau a Gwirfoddolwyr, ac yn cefnogi eu datblygiad, i gynyddu'r defnydd o'r Gymraeg yn y gweithle ac yng nghyfarfodydd yr Awdurdod.
 - I'w weithredu a'i fonitro drwy'r Cynllun Cyflawni Datblygu Sgiliau a Darparu Hyfforddiant.

Amcan 2 – Hyrwyddo'r defnydd o'r Gymraeg bob dydd ar draws ein gwasanaethau, prosiectau a gweithgareddau, gan y cyhoedd a'r defnyddwyr gwasanaeth

- Cyflawni: Byddwn yn cyflwyno rhaglen o gyfleoedd ar draws ein canolfannau, digwyddiadau a gwaith allgymorth gan gefnogi pobl i ddefnyddio'r Gymraeg a datblygu eu sgiliau Cymraeg.
- Cyflawni: Byddwn yn rhoi cyfleoedd i hyrwyddo'r Gymraeg a'r Gymraeg yn y Dirwedd fel rhan o'r gweithgareddau a'r prosiectau a ddatblygwyd i gynyddu mynediad i fyd natur i grwpiau heb gynrychiolaeth ddigonol neu'r rhai sy'n wynebu rhwystrau ychwanegol, yn ogystal â bod yn rhan o raglen o ddysgu gydol oes a chymunedol.
 - I'w weithredu a'i fonitro drwy'r Cynllun Cyflawni Bywyd Sir Benfro, y Cynllun Cyflawni Ymgysylltu, Cynnwys a Dysgu am y Parc a'r Cynllun Cyflawni Iechyd, Lles a Mynediad.

Amcan 3: Hyrwyddo'r defnydd o'r Gymraeg bob dydd ar draws pob rhan o'r Parc Cenedlaethol

- Cyflawni: Ni fydd datblygiad fyddai'n arwain at effaith andwyol annerbyniol ar yr iaith Gymraeg yn cael ei ganiatáu mewn Ardaloedd sy'n Sensitif i'r Iaith Gymraeg a glustnodir ym Mholisi 13 o'r Cynllun Datblygu Lleol 2.
- Cyflawni: Byddwn yn cyfrannu at gydnerthedd ieithyddol cymunedau drwy gynllunio darparu tai fforddiadwy i fynd i'r afael ag anghenion lleol a'r math a chymysgedd priodol o dai cyffredinol o fewn y Parc, a byddwn yn ystyried defnyddio polisïau gosod tai lleol cymunedau gwledig ar safleoedd eithriedig gwledig.

- Cyflawni: Bydd yr adolygiad sydd yn yr arfaeth o gynllun presennol Rheoli'r Parc Cenedlaethol yn gyfle i archwilio'r rhyngberthynas rhwng amcanion yr Awdurdod i hyrwyddo'r Gymraeg, yr Amcanion Llesiant newydd a'r blaenoriaethau, â'i weithgareddau a'i ddyletswyddau ehangach o greu lleoedd.
- I'w weithredu a'i fonitro drwy Adroddiad Monitro Blynyddol Cynllun Datblygu Lleol 2, Cynllun Cyflawni Bywyd Sir Benfro a'r Cynllun Cyflawni Ymgysylltu, Cynnwys a Dysgu am y Parc.